

Ez da kasualitatea

‘*Handia* fenomenoak’ harrapatu gintuen iaz, ezustean, oraindik ere txikiak izatearen mantra errepikatzen geniola geure buruari. Euskal zinemagintzaren marka eta zenbaki guztiak lehertu, eta azken 30 urteetako euskarazko film ikusiena bilakatu zen Jon Garaño eta Aitor Arregiren pelikula, ordura arte datu onenen jabe zen *Aupa Etxebeste!* (Asier Altuna eta Telmo Esnal, 2005) arrakastatsuari aurrea hartuta. Urtetako ibilbidea duen produkzio talde bati heldutako arrakasta eta aitorten berantiarraz hitz egin genezake, ondoren etorri direnen kopuru eta kalitateak ere industria oso baten une gozoa islatuko ez balu.

Paul Urkijoren *Errementari* izan zen 2018ko goiztiarrena. Erreferentzia onak jaso genituen Donostiako Fantasia eta Beldurrezko Zinemaren Astean egindako aurrestreinaldira joandako pribilegiatu gutxi horien ahotik, eta filmak publikoaren saria eskuratu izana ere aurrekari gisa ulertu genuen askok. Bada, nazioarteko jaialdi ugari konkistatu ditu Urkijok, eta mundura Netflix erakusleiho erraldoitik begiratzea zer den ezagutu du.

Inoizko aldirik oparoena bizi dugu euskal filmei dago-kienez, eta orain urtebete *Handia*-k laztandutako sabai horri eusten diogu oraindik ere. Urrezko aldi horren argazki izan daitezkeen nahi beste adibide topatu ditzakegu gurean, etengabeko jarioan ospatzen diren zinema jaialdi edo erakustaldietan.

Nabarmentzekoa da, esaterako, euskal jatorriko inoizko film kopuru handiena izan duela Donostia Zinemaldiaren 66. edizioak. Hogei izan dira orotara eta, horien artean,

hamalau izan dira, osorik edo hein handi batean, euskaraz ikusi ahal izan ditugunak.

Zinemira da Donostia Zinemaldiak euskal zinemagintzari propio eskaintzen dion saila, eta, horregatik, erraz pentsatzekoa da atal horrek bildu dituela horietako gehienak. Hala izan da, eta jarraian aipatuko ditugu denak. Zinemaldiak ahalbidetzen duen agertokia aukeratu dute hauek guztiek mundura jaurtitzeko: Ana Schulzen eta Cristobal Fernandez *Mudar la piel* lanak inauguratu zuen saila, eta Fermin Muguruza musikariaren *Black is Beltza* animazio filmak itxi. Sail berean ikusi genituen, halaber, Oier Aranzabal zarauzarraren *Margolaria* opera prima, Mikel Urdangarin musikari eta Alain Urrutia pintorearen arteko elkarrizketa batetik abiatzen den dokumentala; Joseba Sarrionandiaren obrari gorazarre egiteko, hamabi autoreren pieza banaren baturaz osatutako *Gure oroitzapenak*; Txuspo Poyoren *Izaro*; David Rodriguez Losadaren *Lady Off*; David Gonzalezen *La noche que nos lleva*; Antonio Diezek Aitor Frantzesena *Gallo* surflariari eskainitako *Gallo* dokumentala; Juanmi Gutierrez zinegile beteranoaren *Kutxak*; Joaquin Calderonen *Basque Selfie* satira; edo espainiar zinemagintzaren aurpegi ezagunenetariko batzuk bildu dituen *Bajo la piel del lobo*.

Euskal zinemagintzari eskainitako saila izanagatik, jaialdiko beste atal nagusiek ere izan dute euskal produkziarik lehian; Telmo Esnalen *Dantza*-k lortu zuen posizio onena, uneko puntako zinemagileen filmak erakusten dituen Sail Ofizialean, lehiaketatik kanpo; Koldo Almandozek, berriz, Zuzendari Berriak sailean erakutsi zuen *Oreina* pelikula. Perlak sailean lehiatu zen Publikoaren Sari Nagusia jaso zuen Raul de la Fuente eta Damian Nenowen *Another Day of Life* animazio dokumentala; eta Maddi Barber iruindarrak Zabaltegi-Tabakalera sailean aurkeztu zuen *592 metroz goiti* film laburra. Aspaldiko partez, gainera, Euskal Herrian ekoiztutako bi lan izan dira gastronomia eta zinema uztartzen dituen Culinary Zinema sailean: Aitor Bereziartua eta

Ander Iriarteren *Bihar dok 13* eta Miguel Angel Jimenezen *Y en cada lenteja un dios* filmak, hain zuzen.

Aipatu dugun bezala, zinemaldiaren testuinguruaren eta horrek ahalbidetzen duen nazioarterako irismenaren alde egin zuten euren filma Donostian aurkeztu zuten zinegileek, eta hasierako 'testatze' hori pasata, filmak publiko zabalaren aurrean estreinatu bezain laster hasi dira jasotzen egindako lanaren aitortpenak. Berriki jakin dugu, esaterako, Goya sarietarako proposatu dituztela *Mudar la piel* dokumentala eta *592 metroz goiti* film laburra, bakoitza dagokion atalean. Kanaki Films ekoiztetxe donostiarraren *Another Day of Life* filmak, halaber, ibilbide geldiezina darama nazioarteko jaialdi eta sari banaketetan. Kasu horretan, gainera, filma ez ezik, ekoiztetxea bera ere saritu dute Europako Urteko Ekoiztetxe Onenaren sariarekin.

Errementari, Areka, Jainkoak ez dit barkatzen, Muga deitzen da pausoa, Lurralde hotzak... hamaika dira arrakasta eta nazioarteko aintzatespen horren beste adibide nabarmen batzuk. Inoiz baino euskal film gehiago lehiatu dira aurten Donostia Zinemaldian, baina lorpena ez da amaitutako film mordo bat. Euskal zinemaren kalitate maila eta publikoaren babesa ere inoizko handienak dira, eta ez da kasualitatea.

Efemerideak

Filmen ekoizpena hauspotzea bezain garrantzitsua da sortutakoa balioan jarri, katalogatu eta hedatzeko bideak zabaltzea. Egun, ezingo genuke ikus-entzunezko loraldi baten inguruan hitz egin, eragile batzuek itzaleko xinaurri lana eginez berori indartu ez balute. Urte berezia izan da 2018a horietako birentzat: Euskadiko Filmategiak 40 urte bete ditu, eta Kimuak egitasmoak 20.

1978ko maiatzaren 1ean sortu zen Euskadiko Filmategia, Peio Aldazabal, Juan Jose Almuedo, Jose Luis Basoko, Nestor Basterretxea eta Jose Manuel Gorosperen ekimenez,

Euskal Herriko ikus-entzunezkoen arloko ondarea osatzen zuen materiala gordetzeko beharra ikusi zutenean. Euskal artxibo zinematografiko bakarra da, eta egun erreferentziazko erakundea da ikerlari, ekoiztetxe, banatzaile, ikasle eta abarrentzat. Bost milioi metroko euskarri zinematografikoa zein 17.000 metroko euskarri bideografikoa gordetzen ditu, Donostia Zinemaldira aurkeztu diren eta Euskal Telebistak ekoitzi dituen materialekin batera.

Kimuak egitasmoari dagokionez, Filmategiaren ekimenez sortu zuten 1998an, eta, ordutik, euskal film laburrak nazioartean sustatzea eta banatzea izan dute jardun nagusia. Hala, deialdi bat zabaltzen dute urtero, jasotako lan guztiak aztertu eta EAEn ekoiztutako zazpi bat film laburren aukeraketa osatzen dute horiekin. Ondoren, lan horiek azpigitulatu, eta mundu osoko zinema jaialdietara banatzen dituzte (erreferentziarik ez duzuenontzat, 1.000 zinemalditik gora daude munduan).

Bi erakundeak kontziente dira, lantalde txikia izanagatik, egiten duten lanaren garrantziaz; eta horren jakitun izan beharko genuke euskal zinemaren unibertsoa osatzen dugun eragile zein norbanakook ere. Izan ere, distribuzioa eta filmak jaialdiz jaialdi eramateko esfortzua eta kemena garestiak izan dira beti. Lan gogorra, esker txarrekoa eta prezio altukoa izan ohi da filmen banaketa, eta bertako zinemagileen kalitate handiko lan askok ibilbide mugatua izaten dute horregatik.

Sortzaile berriak ezagutzera eman eta haien lanak zabalteko ate handi bat izan da beti Kimuak egitasmoa, baina hori baino gehiago ere bai. Egun erreferente diren zinegile askok aterpe izan dute euren hastapenetan: Luiso Berdejo, Isabel Herguera, Koldo Almandoz, Borja Kobeaga, Koldo Zuazo, Pablo Malo, Marian Fernandez, Juanmi Gutierrez, Asier Altuna, Telmo Esnal, Moriarti taldekoak... Guztiak gordetzen dute lotura bereziren bat banaketa programarekin, aldi berean etxe moduko bat, kalitate neurgailu bat izan baita eragilea horientzat guztientzat.

Etxean ez ezik, gure mugez kanpo ere omendu dituzte bi eragileak. Glasgoven (Eskozia), esaterako, astebeteko zikloa

eskaini zieten maiatzean, eta urte hauetan guztietan nolabait esanguratsu izan diren filmak programatu zituzten. «Ohion, Cleavelanden... jaialdiez gain, badira urtero euskal ekoizpenen lagin bat erakusten duten lurralde ugari, guk deitu baino lehen, gugana jotzen dutenak», adierazi zigun Esther Caberok, Kimuak egitasmoaren koordinatzaileak, *Zinea*-ri eskainitako elkarrizketa batean. Caberok aipatu zituen leku horietan guztietan argi dute euskal lanak direla, euskal ikus-entzunezkoa ikustera doazela, eta ezinbesteko papera jokatzen dutela bi eragileek hori ahalbidetzeko bitartekari modura.

Euskal zinemagintzaren gordailu eta ordezkari onena dira egun Euskadiko Filmatagia eta Kimuak programa, tresna dira. Merkatua, industria ugaltzearekin batera hazi dira horiek ere, nolabaiteko elkargunea sortu dute gure zinegileentzat, eta beren jardunaz indartu dituzte. Bada, izan bedi luze horien ibilbidea, hemendik hogeitaz urtera ere arrakastak pilatzen eta ospatzen jarraitzeko aitzakia emango diguna!

Parekidetasunerantz

Ez da zaila ulertzeko. Argazkian kabitzen ez denari tokia egiteko, inplementatu beharra dago fokuak hartzen duen espazioa. Argazkia bereganatzen dutenek pauso bat atzera egin behar dute, eta tokirik ez duenari bidea zabaldu. Behar baino beranduago, baina, inoiz baino beharrezkoago, emakumeen ikusgarritasuna indartuko duten hainbat neurri hartu dira azken hilabeteetan euskal zinemagintzaren ekosisteman.

Batetik, Noka laguntza-programa aurkeztu zuen urrian Eusko Jaurlaritzak. «Kulturaren, eta, horren baitan, zinemagintzan, arrakala eta disfuntzio handi bat daukagu», adierazi zuen Joxean Muñoz Kultura sailburuordeak egitasmoa aurkeztu baino pixka bat lehenago, «emakumeek ez dute izan beharko luketen presentzia». Esan eta egin: industria oso baten kezka bilakatu dute premisa hori, eta emakumezkoen

presentzia eta pisua indartuko dituen egitasmo multzo baten lehenengoa izango omen da hori.

Emakume zinegileen jarduna bultzatzea du helburu, eta hiru euskal zuzendariren lanak lagunduko ditu urtero zabalduko duten deialdi baten bitartez. Egitasmoa zinegileen tranpolina izango da, laguntza eta aholkularitza jasoko baitute dagokien eremuetan; baina kontu asistentzial bat baino harago, emakumeentzako topalekua ere izango da. Elkarretaratzeak, solasaldiak, mahai-inguruak, mintegiak... egingo dituzte sektorea ahaldu eta parekidetasunean hezteko.

Iaz Cannesko jaialdiak zabalduko bideari eutsi dio, bestetik, Donostia Zinemaldiak. Jaialdiaren testuingurua aprobetxatuz, parekidetasunaren eta emakumeen inklusioaren aldeko gutuna sinatu zuten Jose Luis Rebordinos Zinemaldiko zuzendariak, Carmen Calvo Espainiako Gobernuko presidenteordeak, José Guirao Kultura eta Kiroletako ministroak, Eneko Goia Zinemaldiko Administrazio Batzordeko buru eta Donostiako alkateak eta Cristina Andreu CIMAKo presidentek.

Zinemaldiak jada betetzen zituen zenbait konpromisoren berrespena ekarri zuen gutuna sinatzeak, baina konpromiso berri batzuk hartzea ere bai. Esaterako, generoaren arabera banatutako estatistikak biltzeko lanari ekingo ziotela iragarri zuten, hautagai izan diren zein hautatu eta programatu dituzten filmen ingurukoak. Emakumeek zuzendutako proiektuen presentziari buruzko datu fidagarri eta egiazkoak biltzea litzateke helburua.

Horrez gain, datozen hilabeteetan hautespen- eta programazio-batzordeetako kideen zerrenda zabalduko dutela azaldu zuten, hala nola, Zinemaldiko organo exekutiboetan aldaketak egiten hasteko egutegi bat ezarri dutela. Bi kasuetan parekidetasuna lortzea litzateke xedea, oraindik desoreka baitago.

Promesak promesa, gutuna sinatu eta egun batzuetara heldu zen lehen aldaketa. Urriaren hasieran jakinarazi zuten datorren ediziotik aurrera hamargarren kidea izango duela

hautespén-batzordeak: Ruth Perez de Anucita Zinemaldiko komunikazio arduraduna, hain zuzen. Ilusioz eta, zergatik ez, premia apur batekin itxarongo diogu datorrenari.

Aspaldi gaudituz beharreko langa izanagatik, gero eta ohi-tuago gaude lehen gizonezkoek betetzen zituzten izendapen eta saridunen zerrenda horietan emakumezkoen izenak ikusten. Urrutiegia joan gabe, esandakoa nabarmentzen duten hamaika titular zenbatu ditugu azken asteetan: gizonezko adina emakume bildu ditu aurten Kimuak katalogoak; Ira-txe Fresnedak eta Maider Oleagak eta Maider Fernandezek beren azken proiektuak aurkeztu dituzte Gijongo zinemaldian; Maria Elorzak euskal film labur onenaren saria jaso du Bilboko Zinebi jaialdian; Maddi Barber iruindarra film labur onenaren saria jasotzeko hautagai izango da Goya sarrietan... eta gehiago.

Zutik, Zinemakumeak! 🍷